

Evaluatierapport
Lectoraat Welzijn van Dieren

Hogeschool Van Hall Larenstein

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
T (070) 30 66 800
F (070) 30 66 870
I www.hobeon.nl
E info@hobeon.nl

Evaluatierapport **Lectoraat Welzijn van Dieren**

Hogeschool Van Hall Larenstein

Hobéon® Management Consult BV

Datum:

4 maart 2013

Auteurs:

Ir. A.T. de Bruijn, voorzitter

Prof. dr. F. Ohl

Dr. ir. H. Swinkels

I.A.M. van der Hoorn MSc, secretaris

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN	1
1. OPDRACHT EN WERKWIJZE	6
1.1. Het lectoraat	6
1.2. Context van de visitatie	6
1.3. Opdracht en samenstelling van de commissie	6
1.4. Beoordelingskader	6
1.5. Werkwijze	7
2. MISSIE EN ONDERZOEKSPROFIEL	8
2.1. Missie	8
2.2. Onderzoeksprofiel	8
3. HET WERKPROGRAMMA VAN HET LECTORAAT	10
4. DE ONDERZOEKSBENADERING	11
5. INBEDDING EN POSITIONERING BINNEN DE HOGESCHOOL	12
5.1. Organisatie	12
5.2. Onderwijs	12
5.3. Studenten	13
6. OMVANG VAN HET LECTORAAT	14
6.1. Inzet van personele middelen	14
6.2. Inzet van financiële middelen	14
7. KWALITEIT VAN DE ONDERZOEKERS	15
7.1. Huidige kwaliteit	15
7.2. Professionalisering	15
8. SAMENWERKINGSVERBANDEN	16
8.1. Interne samenwerkingspartners	16
8.2. Externe samenwerkingspartners	16
9. RESULTATEN EN IMPACT	17
9.1. Resultaten op het gebied van beroepspraktijk en samenleving	17
9.2. Resultaten op het gebied van kennisontwikkeling, onderwijs en scholing	18
10. KWALITEITSZORG VAN HET LECTORAAT	19
BIJLAGE 1 SAMENSTELLING COMMISSIE	
BIJLAGE 2 PROGRAMMA VISITATIE	
BIJLAGE 3 ONAFHANKELIJSHEIDSVERKLARINGEN	

SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN

Hobéon heeft een onderzoeksevaluatie uitgevoerd bij het lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein. In dit rapport staan de bevindingen, oordelen en aanbevelingen van de evaluatiecommissie vermeld.

Het lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden, onder leiding van lector Hans Hopster, bestaat uit twee senior onderzoekers, vijf projectingenieurs en een tiental docenten. De commissie stelt vast dat studenten en docenten worden geënthousiasmeerd en gestimuleerd door hun betrokkenheid bij het lectoraat. Zij ervaren het als een verrijking om mee te werken aan lectoraatsprojecten.

De commissie constateert dat binnen het lectoraat momenteel een overgang gaande is. Niet alleen is er aandacht voor de ontwikkeling van instrumenten waarmee het dierenwelzijn gemeten kan worden, tevens kiest men er in steeds grotere mate voor het menselijk handelen als object van onderzoek te positioneren om te bepalen welke rol de waarden en normen van de mens spelen in de omgang met dieren; de commissie herkent in deze verschuiving naar een meer sociaalwetenschappelijke en ethische benadering¹ van dierenwelzijn een niche die het lectoraat de komende jaren zeker verder kan benutten.

Voorafgaand aan de beoordeling per onderwerp merkt de commissie op dat, ondanks dat de beoordeling hoofdzakelijk gericht was op het functioneren van het lectoraat, de in dit rapport genoemde aanbevelingen niet noodzakelijkerwijs neergelegd worden bij het lectoraat. Het management van Hogeschool Van Hall Larenstein speelt evenzeer een belangrijke rol in het functioneren van het lectoraat. Een aantal van de aanbevelingen is dan ook niet (alleen) van toepassing op het lectoraat, maar (ook) op het management. Zo is een algemene aanbeveling richting het management van Hogeschool Van Hall Larenstein om gericht beleid en regie te voeren op de missie van het lectoraat en op de programmering hiervan en ervoor te zorgen dat het opgestelde 'Onderzoeksbeleid' zijn doorwerking krijgt in het handelen van het lectoraat.

Hieronder volgt per beoordeeld onderwerp een korte samenvatting met daarbij de belangrijkste bevindingen, oordelen en aanbevelingen op het betreffende gebied.

Missie en onderzoekprofiel

Na het lezen van de kritische reflectie met daarin beschreven de missie van het lectoraat, was de commissie in eerste instantie van mening dat de missie erg breed is ingestoken; gericht op zowel theorie- als conceptontwikkeling en gericht op alle soorten dieren in al hun functionaliteiten. Tijdens de visitatie werd het de commissie duidelijk dat dit eerste beeld niet klopt en dat de focus van het lectoraat vooral en steeds meer ligt op de rol die de mens speelt in het welzijn van dieren, ongeacht om welke type dier het gaat. De commissie vindt dit een goede ontwikkeling.

De benadering die de commissie beluisterde voor het aannemen of afwijzen van externe onderzoeksopdrachten - 'we gaan in op heel veel vragen want er is binnen de hogeschool veel expertise' - , is naar haar mening onvoldoende richtinggevend.

Aanbevelingen

- De commissie adviseert het lectoraat om de missie te herdefiniëren en ervoor te zorgen dat deze explicieter de focus op de mens, in relatie tot het welzijn van dieren, tot uitdrukking brengt.
- Ter ondersteuning van de missie en om focus aan te brengen in de uit te voeren projecten, raadt de commissie aan om een concreet streefbeeld op te stellen dat vertelt waar het lectoraat over vijf jaar moet staan.

¹ In het vervolg van dit rapport wordt met regelmaat gesproken over sociaalwetenschappelijk onderzoek en over de sociale dimensie van dierenwelzijn. Bij het gebruik van deze begrippen doelen wij ook op ethische aspecten rondom dierenwelzijn.

Met dit streefbeeld voor ogen kan het lectoraat periodiek de voortgang evalueren en eventuele koerswijzigingen doorvoeren. Dit streefbeeld moet meetbare doelen bevatten.

Het werkprogramma van het lectoraat

Naar het oordeel van de commissie sluit het werkprogramma van het lectoraat in voldoende mate aan op de actualiteit van het werkveld. De lector loopt zelf met grote regelmaat rond in de praktijk en hij heeft een uitgebreid netwerk dat hem in staat stelt snel in te spelen op ontwikkelingen binnen het werkveld.

De verandering die plaatsvindt van onderzoek naar het gedrag en het welzijn van dieren (welzijnsbeoordelingen) naar de meer sociale kant van dierenwelzijn – de waarden en normen van mensen – vormt een rode draad binnen zowel het onderwijs als de projecten waarbij het lectoraat de afgelopen periode betrokken was. De commissie herkent deze rode draad en moedigt het lectoraat van harte aan zich vooral verder te ontwikkelen in de toepassing van sociaal wetenschappelijke inzichten en interventiestrategieën op het gebied van dierenwelzijn. De genoemde verandering heeft tevens tot gevolg dat onderwerpen als conflictmanagement, ethische reflectie, en sociaal wetenschappelijke inzichten een steeds belangrijker positie in gaan nemen binnen het uit te voeren onderzoek. Dit vergroot het belang van interactie tussen bèta- en gammabenadering.

Aanbevelingen

- Naar aanleiding van de verschuiving die wordt geconstateerd in het portfolio van het lectoraat van dierenwelzijn pur sang naar de meer sociaalwetenschappelijke kant hiervan, raadt de commissie het lectoraat aan dit duidelijker naar buiten toe te communiceren en deze dimensie nadrukkelijker te benoemen richting met name de studenten en het werkveld. Dit zorgt er onder meer voor dat (toekomstige) studenten weten wat zij kunnen verwachten van het lectoraat; niet alleen diermanagement, maar ook aandacht voor het menselijke handelen en de gevolgen daarvan voor dierenwelzijn.
- De commissie moedigt het lectoraat aan om zich nog meer te richten op de toetsing en ontwikkeling van sociale interventiestrategieën, mede in relatie tot bijvoorbeeld ethische en juridische vraagstukken en andere waardeconflicten.
- Om de actualiteit en legitimiteit van het werkprogramma verder te vergroten, adviseert de commissie het lectoraat een programmaraad in te stellen. Deze kan bestaan uit een aantal relevante spelers uit de praktijk en heeft een sturende werking op het portfolio van het lectoraat.

De onderzoeksbenadering

In de eerste jaren van zijn bestaan was het doel van het lectoraat om wetenschappelijke kennis te vertalen naar de praktijk. De afgelopen jaren heeft het lectoraat zich sterk ontwikkeld naar een eigen toegepast onderzoeksprogramma. Een goede ontwikkeling, zo oordeelt de commissie, want hierdoor vervult het lectoraat nu beter zijn rol als verbinder van onderwijs en praktijk.

Het lectoraat heeft een dubbele focus. Het richt zich enerzijds op het maken en valideren van welzijnsmonitoren en –instrumenten en aan de andere kant op het ontwikkelen van effectieve communicatiestrategieën om het welzijn van dieren te vergroten. De onderzoeksmethoden die nu veel gebruikt worden zijn met name deskstudy, validatieonderzoek en beschrijvend onderzoek. Deze gehanteerde methoden zijn goed te gebruiken, maar gezien de intensivering van de aandacht voor sociaalwetenschappelijke facetten in het diergebruik voorziet de commissie een toename van participatief- ofwel actieonderzoek.

Aanbevelingen

- De commissie adviseert het lectoraat om ervoor te zorgen dat het voldoende kennis en vaardigheden in huis heeft om ook actieonderzoek uit te kunnen voeren.

Inbedding en positionering binnen de hogeschool

Het onderzoeksbeleid van Hogeschool Van Hall Larenstein staat nog in de kinderschoenen. Dit heeft tot gevolg dat niet volledig duidelijk is wat de bijdrage van een lectoraat aan het onderwijs en de praktijk moet zijn en op welke manier wordt gemeten of het lectoraat zijn doelen haalt.

De commissie concludeert dat de zichtbaarheid van het lectoraat met name onder de interne doelgroepen verbetering behoeft. Zeker als het gaat om de zichtbaarheid onder studenten en de verbondenheid met in ieder geval de opleiding Dier- en Veehouderij, moeten er slagen gemaakt worden.

Maar een beperkt deel van de studenten is, al dan niet op eigen initiatief, betrokken bij het lectoraat. De meeste studenten komen binnen via een project met inzet van vrij invulbare studiepunten (VIP project) en zien vervolgens door hun betrokkenheid bij het lectoraat de uitdagingen die het hen te bieden heeft. De bij het lectoraat betrokken studenten zijn hierover zeer enthousiast.

Aanbevelingen

- De commissie adviseert zowel het opleidingsmanagement als het lectoraat om in gezamenlijkheid ervoor te zorgen dat de zichtbaarheid van het lectoraat onder studenten van in ieder geval de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij wordt vergroot. Ieder van deze studenten moet op de hoogte zijn van het bestaan van het lectoraat, bekend zijn met de werkzaamheden die het lectoraat uitvoert en weten wat het lectoraat voor hem/haar kan betekenen.

Omvang van het lectoraat

Het lectoraat bestaat uit een actieve lector, twee bekwame senior onderzoekers, een groep enthousiaste projectingenieurs en docenten. De kenniskring lijkt feitelijk te bestaan uit meerdere kringen; in het midden de lector met de twee senior onderzoekers, in de volgende kring de projectingenieurs en in de buitenste kring de betrokken docenten. De commissie is enthousiast over de rol die de projectingenieurs spelen, als schakel tussen onderzoek en onderwijs. De doorstroom van kennis naar het onderwijs is op deze manier extra verzekerd.

In de huidige situatie heeft het lectoraat voldoende financiële middelen om goed te kunnen functioneren. Het is een goede ontwikkeling dat het lectoraat de afgelopen jaren een mooi bedrag heeft binnengehaald via opdrachten uit het werkveld. Desondanks is de overheid nog steeds verreweg de belangrijkste financier van het lectoraat (> 90%). De tendens van dalende projectfinanciering vanuit de overheid vraagt om alertheid. Naar de toekomst toe bestaat het risico van verder afnemende overheidsbijdragen.

Aanbevelingen

- Om vanuit financieel oogpunt het voortbestaan van het lectoraat voor de komende jaren veilig te stellen, raadt de commissie aan een plan op te stellen om andere partijen, niet zijnde overheidsinstanties, te benaderen voor opdrachtgeverschap. Het verdient aanbeveling om deze partijen ook bij die planontwikkeling te betrekken. Bij de ontwikkeling van dit plan moet het door het lectoraat op te stellen streefbeeld het uitgangspunt zijn, aan de hand waarvan men kan bepalen met welk soort organisaties het netwerk moet worden uitgebreid.

Kwaliteit van de onderzoekers

De medewerkers van het lectoraat zijn met elkaar in staat om de projecten en onderzoeken op een goede manier uit te voeren en producten te leveren met een meerwaarde voor het onderwijs en de praktijk.

Ondanks dat het (HRM) beleid van Hogeschool Van Hall Larenstein voor de ontwikkeling van de onderzoeksvaardigheden van docenten nog in de kinderschoenen staat, is de commissie positief verrast door het aantal medewerkers van het lectoraat dat bezig is met promotieonderzoek of reeds gepromoveerd is. Dit getuigt van een leergierige en kennisrijke werkomgeving.

Aanbevelingen

- De commissie adviseert het opleidingsmanagement om in samenspraak met het lectoraat concreet in te vullen welke rol het lectoraat moet spelen in de professionalisering van docenten, zowel qua invalshoek (inhoud/proces) als naar vorm en omvang.

- Met het oog op de toekomst adviseert de commissie om aandacht te besteden aan de onderzoeksvaardigheden en kennisontwikkeling op het gebied van sociaalwetenschappelijk en participatief onderzoek.

Samenwerkingsverbanden

Het lectoraat speelt een belangrijke rol als verbindende factor tussen beleid, bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs. Het lukt de lector om verschillende partijen met elkaar te verbinden rond vraagstukken over dierenwelzijn. Het lectoraat heeft inmiddels een uitgebreid netwerk met daarin verschillende soorten samenwerkingspartners, zoals belangenorganisaties, ministeries, andere opleidingen en lectoraten, NGO's, dierentuinen, etc.

De interne samenwerking met de opleiding Diermanagement is intensief en vruchtbaar. In de samenwerking met andere opleidingen binnen de hogeschool, in het bijzonder de opleiding Dier- en Veehouderij daarentegen kan, naar het oordeel van de commissie, nog een flinke stap gezet worden. Hetzelfde geldt voor de onderlinge samenwerking met andere lectoren van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Aanbevelingen

- De commissie beveelt het lectoraat aan om zich nadrukkelijker te richten op de opleiding Dier- en Veehouderij en vooruitlopend hierop het externe netwerk uit te breiden naar met name het agrarische bedrijfsleven en op zoek te gaan naar samenwerkingspartners en opdrachtgevers binnen de sector van de productiedieren.
- De commissie adviseert het management van Hogeschool Van Hall Larenstein om meer samenwerking en interactie te bewerkstelligen tussen dit lectoraat en de andere lectoraten van Hogeschool Van Hall Larenstein. Voor het lectoraat Welzijn van Dieren geldt dat met name de samenwerking met het lectoraat Melkveehouderij meer aandacht verdient, omdat dit een lectoraat is waarbij dierenwelzijn ook een rol speelt, dit lectoraat bovendien verbonden is aan de opleiding Dier- en Veehouderij en het tevens een netwerk heeft met private partijen in de zuivelketen.
- De commissie vindt het goed te zien dat het lectoraat Welzijn van Dieren samenwerkt met opleidingen en lectoraten van andere hogescholen en universiteiten. Zij moedigt het lectoraat aan deze samenwerkingsverbanden verder te intensiveren en uit te breiden, zeker gelet op de mogelijkheden die dit biedt om kennis op het gebied van ethiek en sociale wetenschappen binnen handbereik te krijgen.

Resultaten en impact

De indrukwekkende lijst van publicaties in vakbladen en de vele uitgevoerde projecten, laten zien dat het lectoraat Welzijn van Dieren zeer actief en productief is. Zowel in het onderwijs als in de praktijk worden goede resultaten geboekt en bruikbare producten afgeleverd. Het werkveld is positief over de inzet van het lectoraat en ook docenten en studenten herkennen en waarderen de meerwaarde die het lectoraat hen te bieden heeft.

Aanbevelingen

- De commissie moedigt het lectoraat aan om het in gang gezette proces, de verschuiving naar de handelingskant van dierenwelzijn, voort te zetten. Het onderzoek op dit gebied bevindt zich nu nog in een beginstadium. De komende jaren kan het lectoraat zich hier verder in bekwamen. Vervolgens kan vastgesteld worden wat de impact is van de bijdragen van het lectoraat op dit gebied, zowel op de maatschappelijke omgeving in het algemeen als op de meer diergeoriënteerde terreinen, zoals in dierentuinen en productiebedrijven.

Kwaliteitszorg van het lectoraat

Ondanks dat de stelselmatige aandacht voor kwaliteitszorg voor onderzoek binnen de lectoraten van Hogeschool Van Hall Larenstein nog in de kinderschoenen staat, is het het lectoraat toch gelukt een duidelijk en goed doordachte zelfevaluatie te schrijven. Het lectoraat is in staat om op een concrete en overzichtelijke manier te reflecteren op zijn huidige positie en op de belangrijke ontwikkelingen waarin het zich momenteel bevindt, en in staat is om daar de juiste conclusies aan te verbinden. Dit is naar het oordeel van de commissie een goede basis voor systematische kwaliteitszorg, die nu echter nog maar beperkt realiteit is.

Tijdens de gesprekken bleek dat het lectoraat niet alleen ter voorbereiding van deze visitatie heeft nagedacht over zijn functioneren, maar hier continu mee bezig is. De commissie verwacht dat de totstandkoming en implementatie van het Onderzoeksbeleid van Hogeschool Van Hall Larenstein verder zal bijdragen aan de kwaliteitszorg op lectoraatsniveau.

Aanbevelingen

- De commissie raadt het lectoraat aan extra aandacht te besteden aan de evaluatie van tijdens projecten/onderzoeken ingezette interventiemethoden. De resultaten die dit oplevert, kunnen dienen als basis voor verdere ontwikkeling van deze methoden.
- In aanvulling hierop moedigt de commissie het lectoraat aan om tussentijdse evaluaties, al dan niet in aanwezigheid van verschillende stakeholders en/of een in te stellen programmaraad of vergelijkbaar gremium, een structureel karakter te geven.
- Een tip die de commissie aan het lectoraat wil meegeven, is om het eerdergenoemde op te stellen streefbeeld te gebruiken als startpunt voor de eigen PDCA cyclus, zodat in de gaten kan worden gehouden of men op de goede weg is en er indien nodig vroegtijdig kan worden bijgestuurd.

1. OPDRACHT EN WERKWIJZE

1.1. Het lectoraat

Het lectoraat Welzijn van Dieren, hierna ook te noemen 'het lectoraat', van Hogeschool Van Hall Larenstein is in 2003 ontstaan vanuit de opleiding Diermanagement en staat sinds die tijd onder leiding van lector Hans Hopster.

Het lectoraat Welzijn van Dieren bedient twee opleidingen, namelijk de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij.

1.2. Context van de visitatie

De invoering van het landelijke kwaliteitszorgstelsel voor onderzoek in het hbo is in indirecte zin het kader waarbinnen deze evaluatie heeft plaatsgevonden. Een hogeschool wordt geacht het functioneren van de lectoren extern te laten evalueren en dit systematisch aan te pakken. Over de systematiek en de uitvoering zal zij dan aan de VKO (Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek) verantwoording afleggen. De onderhavige evaluatie maakt hiervan deel uit.

Het directe kader waarbinnen de evaluatie is uitgevoerd is het beoordelingskader dat door het College van Bestuur is vastgesteld. Deze evaluatie is aan de hand van dit beoordelingskader uitgevoerd. Het College van Bestuur van Hogeschool Van Hall Larenstein is de directe opdrachtgever van deze evaluatie.

1.3. Opdracht en samenstelling van de commissie

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft Hobéon gevraagd de evaluatie van het lectoraat Welzijn van Dieren door een commissie te laten uitvoeren. Het is de tweede beoordeling van een lectoraat van Hogeschool Van Hall Larenstein voorafgaand aan het VKO-traject, waarvan het bezoek van de VKO in het voorjaar van 2013 gepland staat. De commissie is samengesteld in afstemming met het lectoraat Welzijn van Dieren. Met goedkeuring van het College van Bestuur bestaat de commissie uit:

- ir. A.T. (Fred) de Bruijn, partner en senior adviseur Hobéon – voorzitter
- prof. dr. F. (Frauke) Ohl, hoogleraar Dierenwelzijn en Proefdierkunde aan de Universiteit Utrecht – deskundige
- dr. ir. H. (Han) Swinkels, lector Duurzame Veehouderijketens bij de HAS Hogeschool – deskundige
- I.A.M. (Inge) van der Hoorn MSc, adviseur Hobéon - secretaris

Een uitgebreidere beschrijving van functies en kennisgebieden vindt u in Bijlage 1. De verdeling van de vereiste deskundigheidsgebieden over de commissie is in de volgende tabel zichtbaar.

Panelleden	Domein (inhoud en werkveld)	Onderzoek	Onderwijs	Kwaliteits- Management
Fred de Bruijn		X	X	X
Frauke Ohl	X	X	X	
Han Swinkels	x	X	X	

1.4. Beoordelingskader

Als uitgangspunt voor de beoordeling zijn de vijf evaluatievragen uit het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) gehanteerd. Hogeschool Van Hall Larenstein heeft aan de hand van deze vijf vragen een eigen beoordelingskader opgesteld, op basis waarvan de commissie het lectoraat beoordeelt. Het beoordelingskader is vastgesteld door het College van Bestuur en bestaat uit de volgende onderwerpen:

1. De missie en het onderzoeksprofiel
2. Het werkprogramma van het lectoraat
3. De onderzoeksbenadering
4. Inbedding en positionering binnen de hogeschool
5. Omvang van het lectoraat
6. Kwaliteit van de onderzoekers
7. Samenwerkingsverbanden
8. Resultaten en impact
9. Kwaliteitszorg van het lectoraat

1.5. Werkwijze

Het lectoraat heeft een rapportage zelfevaluatie aangeleverd met onderliggende documentatie. De commissieleden hebben op basis van deze documenten een voorlopige analyse op de negen hoofdthema's uitgevoerd, resulterend in aandachtspunten voor de visitatie. De analyse en aandachtspunten vormden de leidraad voor de gesprekken tijdens de visitatie, die op 19 december 2012 heeft plaatsgevonden in Leeuwarden. Er zijn gesprekken gevoerd met het College van Bestuur, het opleidingsmanagement, de lector, projectingenieurs, docent-onderzoekers, studenten en partners uit het werkveld. De keuze voor de gesprekspartners is in overleg tussen Hogeschool Van Hall Larenstein en Hobéon tot stand gekomen. Het programma van de visitatie is opgenomen als Bijlage 2.

Het conceptrapport is op 30 januari 2013 aan het lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein aangeboden voor hoor- en wederhoor. De voorzitter heeft het definitieve rapport op 4 maart 2013 vastgesteld en aan het College van Bestuur van de hogeschool aangeboden.

2. MISSIE EN ONDERZOEKSPROFIEL

2.1. Missie

Toen het lectoraat Welzijn van Dieren ongeveer tien jaar terug ontstond, voerde het lectoraat zelf nog niet zo veel onderzoeken uit. Het doel van het lectoraat was vooral om theoretische kennis en beleid om te zetten naar het onderwijs en toe te passen in het werkveld. Het lectoraat richtte zich voornamelijk op het beleidsmatige aspect van dierenwelzijn, waarbij kennisontsluiting en – verspreiding voorop stonden. De afgelopen twee jaar vond wat dat betreft een verandering plaats, die nu nog steeds gaande is. Steeds vaker voert het lectoraat namelijk, al dan niet in opdracht van het werkveld, zelf onderzoeken uit op het gebied van het welzijn van dieren. Daarmee is het lectoraat een wezenlijk nieuwe weg ingeslagen. In plaats van het vertalen van elders ontwikkelde kennis naar de praktijk, heeft het lectoraat nu een eigen praktijkgerichte onderzoeksagenda leidend tot kennisontwikkeling.

Eveneens de laatste paar jaren krijgt de term 'welzijn van dieren' een andere reikwijdte binnen het lectoraat. Er is een verschuiving ontstaan van het dier als onderzoeksobject, naar ook de mens als onderzoeksobject in het welzijn van dieren. De projecten die tegenwoordig worden uitgevoerd zijn veelal gericht op het handelen en de houding van de mens en de gevolgen die dit heeft voor het welzijn van dieren. In de woorden van een van de gesprekspartners: 'van kennisproblemen naar kennisdoorstroomproblemen naar gedragsveranderingsproblemen.' De commissie herkent deze verschuiving en is van mening dat het lectoraat hiermee een goede weg inslaat.

De missie die het lectoraat, mede op basis van deze ontwikkelingen, recent heeft geformuleerd is de volgende: vanuit onderwijs en onderzoek theorie en praktijk met elkaar verbinden met als doel de dierkundige en sociale dimensies van dierenwelzijn binnen het beroepen- en gebruikersveld te ontwikkelen en te ontsluiten.

Na het lezen van de zelfevaluatie was de commissie van mening dat het lectoraat zichzelf confronteert met een behoorlijk brede missie, die conceptueel is ingestoken en een aanzienlijke onderzoeksmatige ambitie tentoonspreidt. De missie doet verwachten dat het lectoraat zich naast praktijkonderzoek tevens richt op conceptontwikkeling, een vorm van onderzoek die over het algemeen wordt uitgevoerd op universiteiten.

Na het inzien van enkele onderzoeksrapporten en na de, tijdens de audit gevoerde gesprekken stelt de commissie echter vast dat de door het lectoraat uitgevoerde onderzoeken en onderwijsactiviteiten vooral gericht zijn op handelingsvraagstukken van mensen in relatie tot dierenwelzijn en op de daartoe te ontwikkelen instrumenten en praktijktheorieën.

De totstandkoming van de huidige missie, zo laat het lectoraat weten, is een gevolg van de recente ontwikkelingen richting meer onderzoeksgesichte opdrachten. Het lectoraat is zich ervan bewust dat de missie in haar huidige formulering een grote reikwijdte heeft en buigt zich hier inmiddels over. De commissie ziet dat het lectoraat hier actief mee bezig is en ondersteunt dit van harte.

De commissie concludeert al met al dat de feitelijke missie passend is bij wat van een lectoraat verwacht mag worden qua oriëntatie, maar dat de wijze waarop de missie nu verwoord is hiermee nog niet in lijn is. Het advies dat de commissie het lectoraat wil meegeven is om de missie te herdefiniëren en aan te scherpen in de richting van handelingsvraagstukken in relatie tot dierenwelzijn.

2.2. Onderzoekspatiefiel

Net als de missie lijkt ook de scope van onderzoek van het lectoraat op papier heel breed. Het welzijn van dieren, in al hun verschijningsvormen en hoedanigheden, kan onderwerp van onderzoek zijn, of het nu gaat om gezelschapsdieren, productiedieren, wilde dieren of dierentuindieren en of het nu gaat om reptielen, zoogdieren, vogels of andere diersoorten.

In dit ogenschijnlijk brede profiel zit echter een samenhang. Het lectoraat heeft er bewust voor gekozen zich te richten op alle soorten dieren. Hiermee biedt het zichzelf de mogelijkheid om bijvoorbeeld een systematiek als Welfare Quality (een instrument voor het meten van het welzijn van dieren) toe te passen op verschillende dieren, zoals vleeskalveren, konijnen en herten.

Bovendien is niet zozeer louter het dier zelf onderwerp van onderzoek. Juist de positie die de mens inneemt in het welzijn van dieren krijgt steeds meer aandacht binnen het lectoraat. In dat licht kent ook eerdergenoemd onderzoek naar Welfare Quality en de effectiviteit van andere concepten en instrumenten voortdurend dezelfde gemeenschappelijke noemer: te weten de mens als actor. De commissie ziet dat net als in de missie ook in het profiel een duidelijke verschuiving gaande is. Steeds vaker is ook hier niet het welzijn van het dier het belangrijkste object van onderzoek, maar het menselijk handelen dat leidt tot een bepaalde mate van dierenwelzijn. De commissie vindt dit een goede ontwikkeling en ziet hierin een niche waarop het lectoraat de komende jaren kan inspelen. Bovendien biedt deze ontwikkeling kansen voor samenwerking met bedrijven in de markt van bijvoorbeeld de dierlijke productieketens.

De commissie stelt overigens vast dat net als in de missie ook in het onderzoeksprofiel de verandering nog volop gaande is en zich in de verschillende activiteiten van het lectoraat in verschillende mate manifesteert. Zo was in het voorbeeld van het project 'Dierentuinvloeding' goed te zien dat gaandeweg de scope verschoof van een kennisvraag (naar de beste voeding) naar eerdergenoemde kennisdoorstroomvraag (hoe krijgen we voor elkaar dat verzorgers de voedingsvoorschriften gaan toepassen?). De commissie is tevens van mening dat missie en onderzoeksprofiel goed op elkaar aansluiten.

Ter ondersteuning van de missie en om nog meer focus aan te brengen in de uit te voeren projecten en onderzoeken, raadt de commissie het lectoraat aan om in samenspraak met het opleidingsmanagement en externe partijen een concreet streefbeeld voor zichzelf te formuleren. Dit streefbeeld moet vertellen waar het lectoraat over vijf jaar wil staan. Zonder het onderzoeksprofiel volledig in te kaderen moet het ook meer uitsluitsel bieden welke inhoudelijke projecten wel en welke niet worden opgepakt. De benadering die de commissie nu beluisterde 'we gaan in op heel veel vragen want er is binnen de hogeschool veel expertise' is naar onze mening onvoldoende richtinggevend. Dit streefbeeld moet meetbare doelen bevatten. Op basis van dit beeld kan het lectoraat op weg gaan, tussentijds de voortgang evalueren en zaken bijstellen indien nodig (PDCA). Het lectoraat moet zich hierbij realiseren dat het gezamenlijke proces naar dit streefbeeld, net zo belangrijk is als het uiteindelijke resultaat.

Dit streefbeeld moet zo opgesteld worden dat voor het onderwijs, kennisinstellingen en andere samenwerkingspartners, opdrachtgevers en het werkveld duidelijk is wat zij van het lectoraat mogen verwachten. Andersom moet in het streefbeeld worden opgenomen wat het lectoraat van zijn partners verwacht. Aan de hand hiervan kan het lectoraat nog gericht op zoek gaan naar nieuwe partners en opdrachten, die hem kunnen helpen zijn doelen te bereiken.

3. HET WERKPROGRAMMA VAN HET LECTORAAT

Het lectoraat werkt met drie thema's: dier, mens en praktijk. Hierbinnen wordt de verbinding gemaakt tussen dierkundige en sociale elementen, evenals een verbinding tussen feiten en waarden. De eerder genoemde verschuiving naar de sociaalwetenschappelijke kant van dierenwelzijn, waaronder de commissie ook ethische aspecten verstaat, blijkt nog niet zo zeer uit de programmering van het onderwijs. Deze sociale dimensie wordt echter zowel door het lectoraat zelf als door de commissie herkend als de rode draad in de projecten. Het advies van de commissie is dan ook om deze rode draad steviger aan te zetten en uit te dragen; om de sociale dimensie nadrukkelijker te benoemen en door te vertalen naar het onderzoeksprogramma.

De verschuiving binnen het lectoraat naar meer aandacht voor het gedrag van de mens als actor in het welzijn van dieren, heeft tevens tot gevolg dat onderwerpen als conflictmanagement, ethische reflectie, en sociaal wetenschappelijke inzichten een steeds belangrijker positie in gaan nemen binnen het uit te voeren onderzoek. Dit vergroot het belang van interactie tussen bèta- en gammabenadering.

De commissie heeft onder meer in de gesprekken vastgesteld dat het lectoraat deze ontwikkeling naar een meer multidisciplinair gericht onderzoeksprogramma onderkent als noodzakelijk alsook perspectiefrijk voor de positionering van het lectoraat in de kennisketen. Zij moedigt het lectoraat aan om zich nog meer te gaan richten op de toetsing en ontwikkeling van sociale interventiestrategieën, mede in relatie met bijvoorbeeld ethische en juridische vraagstukken en andere waardeconflicten. Dit is een nieuw en belangrijk onderzoeksgebied, waar het lectoraat nog niet veel ervaring mee heeft. Dit betekent dat het lectoraat gericht op zoek moet naar bestaande en nieuwe kennispartners, zoals lectoraten en opleidingen die de betreffende expertise wel aan boord hebben, zowel binnen als buiten Hogeschool Van Hall Larenstein en zowel binnen als buiten het domein van dierenwelzijn.

De commissie is van mening dat het werkprogramma in voldoende mate aansluit op de vragen die er leven binnen het werkveld. De lector heeft hiertoe een uitgebreid netwerk, loopt zelf met regelmaat rond in de praktijk, ziet zodoende wat er speelt in het werkveld en legt daarbij vaak vruchtbare verbindingen tussen verschillende partijen en invalshoeken. Om te bevorderen en te borgen dat het werkprogramma inspeelt op datgene wat leeft in de praktijk, kan het lectoraat ervoor kiezen een eigen programmaraad in te stellen en/of structurele verbindingen te leggen met de beroepenveldcommissies van opleidingen. In een dergelijk platform heeft een aantal mensen zitting uit het relevante werkveld en kennisdomein met een goede kijk op de huidige en toekomstige ontwikkelingen op het gebied van welzijn van dieren. Het kan een sturende werking uitoefenen op het portfolio van het lectoraat. Bovendien geeft een dergelijk gremium advies over de te volgen route, op basis van het geformuleerde streefbeeld en opgestelde plannen. Tevens speelt het een rol bij de evaluatie van projecten.

De commissie geeft het lectoraat verder mee dat de genoemde verschuiving voor het lectoraat tot gevolg heeft dat zij het beeld van zichzelf in relatie tot de verwachtingen van (toekomstige) studenten iets moet bijstellen. Studenten denken aan de slag te gaan met dieren, terwijl het lectoraat zich steeds meer richt op mensen en hun relatie met en houding ten opzichte van dieren; van diermanagement pur sang naar diermanagement met een sociaal wetenschappelijke component.

4. DE ONDERZOEKSBENADERING

Het lectoraat werkte in de eerste jaren van zijn bestaan volgens het zogenoemde 'cascademodel'. Dit houdt in dat het lectoraat theoretische kennis en concepten doorvertaalde naar het onderwijs en het werkveld. Het lectoraat was hierin vooral brug tussen theorie en praktijk; kennismakelaar, maar geen kennisontwikkelaar.

Een voortvloeiende van deze werkwijze is de minor Animal Welfare Quality Management waarin de Europese systematiek voor Animal Welfare Quality op een praktische manier wordt vertaald naar en verwerkt in het onderwijs en de praktijk. Een ander voorbeeld is het succesvolle Dierenwelzijnsweb, een digitaal platform – onderdeel van Groen Kennisnet – met veel kennisdossiers over dierenwelzijn.

De afgelopen jaren heeft het lectoraat zich echter sterk ontwikkeld naar een eigen toegepast onderzoeksprogramma met, zoals eerder aangegeven, een grotere aandacht voor de menselijke factor. Het lectoraat laat het experimenteel onderzoek over aan universiteiten. Zelf richt het zich op toegepast onderzoek, waarbij de onderzoeken met name de vorm hebben van deskstudy, validatie van ontwikkelde instrumenten en methoden en beschrijvend onderzoek. Dit zijn onderzoeksmethoden die goed passen bij de opdrachten die het lectoraat uitvoert.

Vanwege de intensivering van de wisselwerking tussen natuur-, ethische en sociaalwetenschappelijke facetten van het diergebruik, zullen steeds vaker ook actieonderzoek en andere vormen van participatief onderzoek en mogelijk ook co-creatie uitgevoerd moeten gaan worden. Centraal daarin staan vraagstukken van effectieve sociale innovatie, zoals de vraag welke vormen van communicatie, scholing of interventie in specifieke situaties het meest gepast zijn om het beoogde resultaat voor het dierenwelzijn te bereiken. Een voorbeeld hiervan is de Welfare Quality Monitor, die in de huidige versie als te ingewikkeld wordt ervaren. Door onderzoek in de praktijk en mét de praktijk kan een betere, meer effectieve benadering worden ontwikkeld voor *in casu* het monitoren van dierenwelzijn.

De commissie stelde in gesprekken en in een aantal projecten vast dat het lectoraat deze verschuiving naar een meer sociaalwetenschappelijke onderzoeksbenadering nog grotendeels moet maken. In een enkel geval werkt het hiertoe samen met andere partijen. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met de opleiding CMD (Communicatie en Multimedia Design) van NHL Hogeschool op het gebied van effectieve communicatiestrategieën.

Een tweede element in de onderzoeksbenadering is het werken met studenten. Studenten vervullen een actieve rol in projecten, zoals in het kader van afstudeeropdrachten. Het lectoraat beoogt ook op deze wijze kennis te laten stromen tussen buitenwereld en binnenwereld (maatschappelijke omgeving en onderwijs).

De commissie stelt al met al vast dat na een eerste fase van vooral 'doorsluizen' van kennis het lectoraat een eigen onderzoeksbenadering heeft ontwikkeld. Deze is nu nog sterk natuurwetenschappelijk, zowel qua inhoudelijk expertisegebied als qua onderzoeksmethoden. De verbreding naar ook een sociaalwetenschappelijk repertoire tekent zich in concrete projecten al wat af, maar heeft naar de mening van de commissie nog meer versterking. Het lectoraat onderkent de noodzaak hiervan overigens en is met de commissie van mening dat hiermee een unieke positie kan worden verworven in de kennisketen op het gebied van dierenwelzijn.

5. INBEDDING EN POSITIONERING BINNEN DE HOGESCHOOL

5.1. Organisatie

Hogeschool Van Hall Larenstein beschikt over vijftien lectoraten en twee erelectoraten. Elke lector geeft op zijn of haar eigen manier invulling aan het betreffende lectoraat. De lectoren zijn niet gebundeld in kenniscentra. Minimaal twee keer per jaar komen de lectoren bij elkaar om lectoraat overstijgende onderwerpen te bespreken.

Elk lectoraat is verbonden aan een opleiding, die als trekker optreedt. De opleidingsdirecteur van deze opleiding is de functioneel leidinggevende van de lector. Het College van Bestuur van Hogeschool Van Hall Larenstein is de hiërarchisch leidinggevende. Naast de opleiding die als trekker fungeert, kan een lectoraat betrokken zijn bij meerdere opleidingen.

Het lectoraat Welzijn van Dieren is verbonden aan de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij. De opleidingsdirecteur van de opleiding Diermanagement is voor dit lectoraat het eerste en belangrijkste aanspreekpunt.

De commissie stelt vast dat het lectoraat op dit moment met name samenwerkt met de opleiding Diermanagement en in mindere mate met de andere opleiding. Over de sterke band met de opleiding Diermanagement is de commissie overigens positief, want hiermee wordt een randvoorwaarde vervuld voor het realiseren van een goede impact op het onderwijs binnen die opleiding. Om ook de impact op andere opleidingen – in het bijzonder de opleiding Dier- en Veehouderij – te vergroten, moedigt de commissie het lectoraat en de opleidingsdirecteuren aan de onderlinge betrokkenheid en samenwerking uit te breiden. Hiermee wordt beoogd de structurele doorstroom van kennis te bevorderen en te verbeteren.

5.2. Onderwijs

De commissie is positief over de intensieve samenwerking met de opleiding Diermanagement. Zo is binnen die opleiding de minor Welfare Quality Management geïntroduceerd, wordt Dierenwelzijnsweb actueel gehouden en zijn verschillende docenten betrokken bij onderzoeken van het lectoraat. Voorts is er al sinds jaren een onderzoeksleerlijn in het programma van deze opleiding. Bovendien is het lectoraat nauw betrokken bij de organisatie van symposia over 'Dierenwelzijn in de zorg', die worden geïnitieerd vanuit de major 'Dieren in de zorg'.

De verbondenheid met de opleiding Dier- en Veehouderij is beperkt, zo concludeert de commissie. De docenten van deze opleiding voelen zich naar verluidt meer verbonden met het lectoraat Melkveehouderij dan met het lectoraat Welzijn van Dieren. Ondanks de beperkte omvang ervan zijn er in deze samenwerking toch een aantal mooie producten tot stand gekomen, zoals de voor het onderwijs ontwikkelde module Klauwgebreken en het onderzoek naar brand in veestallen. Het agrarisch bedrijfsleven heeft potentieel veel belangstelling voor dierenwelzijn indien en voor zover het niet als 'single issue' wordt benaderd. Mogelijk ligt hier ook de sleutel voor meer samenwerking met de opleiding Dier- en Veehouderij en wellicht ook nog andere opleidingen van de hogeschool. Het al gememoreerde proces van aanscherping van missie en streefbeeld van het lectoraat kan bijdragen aan een betere inbedding in andere opleidingen. De commissie moedigt dan ook het lectoraat en de opleidingen aan om dit proces gezamenlijk verder voort te zetten.

De commissie waardeert de inbreng van de projectingenieurs (zie paragraaf 6.1). Hun aanwezigheid biedt de mogelijkheid om de in onderzoek opgedane en ontwikkelde kennis vrijwel direct door te vertalen naar het onderwijs.

5.3. Studenten

Zoals eerder gememoreerd spelen studenten een belangrijke rol in de verwezenlijking van het doel van het lectoraat om kennis van buiten de hogeschool naar binnen te laten stromen. In dat licht streeft het lectoraat er naar hen een actieve rol te geven in onderzoeksprojecten. De commissie heeft meerdere projectverslagen en afstudeerwerken gezien die hiervan het resultaat zijn.

De studenten die bij het lectoraat zijn betrokken, komen veelal binnen via het uitvoeren van een vrij invulbaar punt (VIP). Het lectoraat biedt studenten de mogelijkheid een VIP opdracht uit te voeren om daarmee 1 EC te behalen voor hun vrij invulbare studieruimte. De studenten die in aanraking zijn gekomen met het lectoraat, zijn hier enthousiast over. De opdrachten zijn leuk en door de aanwezige kennis van de onderzoekers worden zij geënthousiasmeerd en geïnspireerd. Bovendien komen studenten er op deze manier achter dat het lectoraat nog meer interessante activiteiten en (afstudeer)opdrachten te bieden heeft en raken zij meer bekend met het thema dierenwelzijn. Vooral de symposia en Studium Generale bijeenkomsten die het lectoraat organiseert, worden als zeer interessant en leerzaam ervaren. Hiernaast, zo geven de studenten aan, biedt het lectoraat hen de gelegenheid om zelf in contact te komen met het werkveld; een mooie opstap voor hun latere carrière.

Ondanks de actieve houding en de goede bijdragen van het lectoraat aan het onderwijs, is het lectoraat niet bij alle studenten even bekend. Doordat docenten weinig of niet over het lectoraat praten, weten veel studenten niet dat er een lectoraat is. In sommige gevallen hebben zij gewoonweg niet door dat zij projecten uitvoeren die vanuit het lectoraat zijn geïnitieerd. Hier komt bij dat niet alle studenten van de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij geïnteresseerd zijn in het onderwerp dierenwelzijn.

De commissie concludeert dat het lectoraat via VIP, symposia en Studium Generale al goed werkt aan de zichtbaarheid van het lectoraat en aan het onderwerp dierenwelzijn als zodanig. De commissie adviseert zowel het opleidingsmanagement van Diermanagement en Dier- en Veehouderij als het lectoraat om niettemin nog meer het podium te zoeken (op basis van een mogelijk nog scherpere profilering van de missie) en om in gezamenlijkheid ervoor te zorgen dat de zichtbaarheid van het lectoraat onder studenten van de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij wordt vergroot. Iedere student moet op z'n minst op de hoogte zijn van het bestaan van het lectoraat, bekend zijn met de werkzaamheden die het lectoraat uitvoert en weten wat het lectoraat voor hem/haar kan betekenen.

6. OMVANG VAN HET LECTORAAT

6.1. Inzet van personele middelen

Het lectoraat bestaat naast de lector (0,5fte) uit twee senior onderzoekers, die beiden 0,4fte kunnen besteden aan werkzaamheden voor het lectoraat. Hiernaast beschikt het lectoraat over vijf projectingenieurs (samen 1,9fte); allemaal net afgestudeerde, jonge mensen die moeten zorgen voor de doorstroming van kennis vanuit de praktijk en vanuit onderzoek naar het onderwijs. Zij zorgen er tevens voor dat grote projecten worden opgesplitst in kleinere onderzoeksprojecten en worden ondergebracht bij docenten en studenten. Bovendien zijn de projectingenieurs verbonden aan het onderwijs en staan zij zelf voor de klas. Hun inbreng in het onderwijs zorgt ervoor dat andere docenten vrij geroosterd kunnen worden voor onderzoek en meer tijd beschikbaar hebben om mee te draaien in het lectoraat. De financiering van de projectingenieurs wordt voor 50% bekostigd door het lectoraat en voor de andere 50% door het onderwijs. Naast de lector, senioronderzoekers, projectingenieurs en docenten is er ook nog één medewerker werkzaam voor het lectoraat voor 0,3fte.

De commissie is enthousiast over het principe van de projectingenieurs en over de rol die zij vervullen. Het lectoraat zorgt er op deze manier voor dat de doorstroom van kennis naar het onderwijs is geregeld en biedt docenten bovendien de gelegenheid een gedeelte van hun tijd te besteden aan lectoraatsprojecten. Naast de structurele personele capaciteit is er namelijk een tiental docenten dat zich op projectbasis inzet voor het lectoraat. De commissie heeft een aantal van deze docenten gesproken. Ondanks dat zij formeel niet tot de kenniskring behoren, voelen zij zich wel sterk betrokken bij het lectoraat. De kenniskring lijkt hierdoor feitelijk te bestaan uit meerdere kringen; in het midden de lector met de twee senior onderzoekers, in de volgende kring de projectingenieurs en in de buitenste kring de betrokken docenten. De commissie concludeert al met al dat het lectoraat op een effectieve manier personele inzet weet te mobiliseren.

6.2. Inzet van financiële middelen

De rijksbijdrage die het lectoraat ontvangt is al een aantal jaar hetzelfde (€ 113.500). De tweede geldstroom, specifieke subsidie voor o.a. KIGO-projecten, is de afgelopen twee jaar aanzienlijk teruggelopen. De inkomsten uit derde geldstromen, het contractonderzoek en advieswerk, zijn daarentegen de afgelopen jaren toegenomen.

In de huidige situatie heeft het lectoraat voldoende middelen om goed te kunnen functioneren. De commissie vindt het positief dat het lectoraat de afgelopen jaren een mooi bedrag heeft binnengehaald via opdrachten uit het werkveld. De tendens van dalende projectfinanciering vanuit de overheid vraagt echter om alertheid. Naar de toekomst toe bestaat het risico van verder afnemende overheidsmiddelen. Vanwege de bezuinigingen van de Rijksoverheid is het mogelijk dat de jaarlijkse vaste bijdrage van de overheid de komende jaren gaat dalen. De commissie is al met al van oordeel dat het lectoraat in de huidige situatie goed presteert, maar naar de toekomst toe kwetsbaar is.

Het ontwikkelen van een strategie om in het verlengde van voorgaand punt het agrarisch bedrijfsleven en andere partijen te benaderen voor opdrachtgeverschap en het externe netwerk in deze richting uit te breiden, acht de commissie noodzakelijk om ervoor te zorgen dat het voortbestaan van het lectoraat voor de komende jaren gegarandeerd is. Deze strategie spoort overigens met de ontwikkelingsrichting van missie en streefbeeld voor de komende vijf jaar. Aan de hand van dit streefbeeld kan het lectoraat nog gericht bepalen met welk soort organisaties het zijn netwerk moet uitbreiden om toe te groeien naar de beoogde situatie.

7. KWALITEIT VAN DE ONDERZOEKERS

7.1. Huidige kwaliteit

De commissie heeft gesproken met enthousiaste onderzoekers en docenten. Het lectoraat beschikt over een actieve lector, die goed is in het opbouwen van een relevant netwerk en die wordt gezien als de aanjager van het geheel. Hij staat te boek als deskundig en past goed in het profiel van lector, waarin de rol van 'verbinder' van partijen tussen theorie en praktijk van belang is. De lector is, zo stelt de commissie vast, bekwaam het huidige portfolio uit te voeren en verder te ontwikkelen.

Belangrijk voor lectoraten met één lector, zoals ook het geval is bij Welzijn van Dieren, is de stabiliteit en de continuïteit bij het eventueel wegvallen van de lector. De commissie heeft vastgesteld dat de continuïteit van de uitvoering van onderzoeksprojecten niet in gevaar komt bij langdurige afwezigheid van de lector. Hetzelfde geldt voor de in het onderwijs geïntegreerde modules en de doorontwikkeling daarvan. De docenten en projectingenieurs beschikken over voldoende kennis en vaardigheden om deze werkzaamheden uit te voeren en te continueren. Dit neemt niet weg dat de lector een belangrijke factor is en blijft voor de profilering en verdere ontwikkeling van het lectoraat, zowel extern als intern.

De commissie beveelt het lectoraat en het opleidingsmanagement aan om onderzoekers te stimuleren breder te opereren dan alleen binnen hun eigen vakgebied, zodat zij kennis hebben van meerdere thematieken. Om integraal te kunnen werken, overzicht te behouden op het geheel aan opdrachten en de overlappen die zich hierin voordoen te benutten, is het goed dat een aantal medewerkers kennis bezit van meerdere onderwerpen binnen dierenwelzijn.

Wat eveneens aandacht behoeft is de prominente rol die de lector speelt in het binnenhalen van onderzoeksgelden. Wordt deze rol door afwezigheid van de lector tijdelijk niet vervuld, dan betekent dit een terugloop van de inkomsten. Daarmee verdwijnt (een gedeelte van) de financiële ruimte die nu wordt gebruikt om onderzoekers, projectingenieurs en docenten in te zetten. Het verdient daarom aanbeveling om de rol en verantwoordelijkheid van andere medewerkers op dit punt te versterken.

De senior onderzoekers zijn voldoende gekwalificeerd om het huidige onderzoek uit te voeren en te begeleiden. Met het oog op de toekomst zal er nog een stap gezet moeten worden naar het sociaalwetenschappelijk onderzoeksdomein, zowel qua inhoudelijke disciplines als qua methoden van onderzoek. Het is verstandig om een aantal medewerkers daarin verder te scholen, partnerships met andere kennisinstellingen op dit punt aan te gaan en/of een specifieke expertise op dit vlak aan te trekken.

7.2. Professionalisering

De commissie is positief over het feit dat zij binnen het lectoraat Welzijn van Dieren ziet dat medewerkers door de lector gestimuleerd worden zich te ontwikkelen. Een aantal projectingenieurs is al gepromoveerd, is bezig met promotieonderzoek of oriënteert zich hierop, mede op initiatief van de lector. Dit getuigt van een lerende en leergierige werkcultuur. Hiernaast wordt er door het lectoraat met enige regelmaat een cursus 'naar binnen gehaald' voor docenten/onderzoekers en zijn er tevens opleidingsmogelijkheden via de University Campus Fryslân.

Vanuit de hogeschool is er nog geen HRM onderzoeksbeleid aanwezig dat docenten de kaders biedt om zich te ontwikkelen tot docentonderzoekers. De commissie raadt het lectoraat, en evenzeer het (opleidings)management, aan om met de nieuwe nota 'Onderzoeksbeleid' van Hogeschool Van Hall Larenstein in de hand, vast te stellen over welke competenties een docent(onderzoeker) moet beschikken en welke rol het lectoraat speelt in de ontwikkeling van deze competenties. Vervolgens kan men op basis van het beleid van de Hogeschool monitoren of het lectoraat op de goede weg is met betrekking tot de professionalisering van medewerkers en waar eventueel extra scholing nodig blijkt.

8. SAMENWERKINGSVERBANDEN

8.1. Interne samenwerkingspartners

Het lectoraat Welzijn van Dieren is ontstaan vanuit de opleiding Diermanagement en heeft vanuit deze ontstaansgeschiedenis een sterke band met die opleiding. Daarnaast is het lectoraat verbonden aan de opleiding Dier- en Veehouderij. Deze opleiding is sterker gericht op het lectoraat Melkveehouderij. Tijdens het gesprek met de docenten van de opleiding Dier- en Veehouderij bleek dat zij zich in mindere mate verbonden voelen bij het lectoraat Welzijn van Dieren. Zoals al eerder aangegeven, moet het lectoraat de relatie met de opleiding Dier- en Veehouderij versterken.

8.2. Externe samenwerkingspartners

Het lectoraat speelt een rol als verbindende factor tussen de buitenwereld en de binnenwereld van de hogeschool; tussen beleid, bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs. Een opgave is om verschillende partijen met elkaar te verbinden rond vraagstukken over het welzijn van dieren. Rondom het lectoraat bestaat inmiddels een uitgebreid netwerk van verschillende soorten samenwerkingspartners. Er wordt samengewerkt met onder andere ministeries, dierenwelders, NGO's en instellingen uit het kennisdomein. In samenwerking met Diergaarde Blijdorp wordt bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de voeding van dierentuindieren. Samen met HAS Hogeschool, CAH Dronten en Wageningen UR Livestock Research wordt de website Dierenwelzijnsweb.nl bijgehouden. Bovendien heeft het lectoraat goed toegang tot de overheid en denkt de lector mee op beleidsniveau. Zo werkt het lectoraat samen met onder meer het Ministerie van Economische Zaken (voorheen Ministerie EL&I), maar ook met de Dierenbescherming, Stichting Kwaliteitszorg Vleeskalveren en het Athena Instituut van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Samenwerking met opleidingen en/of lectoraten van andere hogescholen en universiteiten vindt reeds plaats. Een mooi voorbeeld hiervan is het project 'Aankoopmotieven gezelschapsdieren'. In dit project werkte het lectoraat samen met onder andere de afdeling Communicatiestudies van de Wageningen Universiteit en met de opleiding Sociale Psychologie van de Universiteit van Tilburg. Bovendien, zo werd al eerder genoemd, werkte het lectoraat samen met de opleiding Communicatie en Multimedia Design van NHL Hogeschool. De commissie juicht dergelijke samenwerkingen van harte toe en raadt het lectoraat aan deze vorm van samenwerking uit te breiden, waarbij men kan denken aan contacten met sociaalwetenschappelijk georiënteerde opleidingen en lectoren evenals opleidingen en lectoraten met een juridische inslag. Voor studenten is het leuk en bovendien zeer leerzaam om te zien hoe problemen ook vanuit een andere invalshoek bekeken kunnen worden. Daarnaast bieden dergelijke samenwerkingen gelegenheid tot het doorexerceren van thema's juist gericht op de handelingskant; de kant die het lectoraat aangeeft op te willen gaan.

De opdrachtgevers waarderen de maatschappelijke invalshoek die wordt gehanteerd tijdens onderzoeken. Bovendien zijn zij zeer te spreken over de manier waarop het lectoraat verschillende partijen aan elkaar weet te koppelen en de positie die het inneemt als 'spin in het web'.

De commissie is al met al van oordeel dat het lectoraat een uitgebreid en functioneel netwerk heeft en daarin een gewaardeerde positie heeft. Zij beveelt het lectoraat overigens aan om deze positie verder aan te scherpen. Daarmee doelt zij op het volgende. Door een aantal externe opdrachtgevers en samenwerkingspartners wordt het lectoraat nog voornamelijk ingeschakeld om validatieonderzoek te doen, om uit te zoeken of een ontwikkelde methode (bijv. welzijnsmonitor of nieuwe voedingsmiddel) daadwerkelijk het gewenste effect oplevert. Deze rol past nog bij de aanvankelijke positionering van het lectoraat in het genoemde cascademodel, waarin het elders ontwikkelde theoretische kennis ontsluit voor onderwijs en werkveld. Inmiddels ontwikkelt het lectoraat evenwel een eigen positie als kennisinstelling, waarbij het op basis van eigen praktijkgericht onderzoek nieuwe kennis ontwikkelt: nieuwe instrumenten en praktijktheorieën. De externe samenwerkingspartners zijn nog niet allemaal aangesloten op deze nieuwe positie van het lectoraat, zo is de indruk van de commissie.

Daarnaast beveelt de commissie in lijn met haar eerdere bevindingen aan om het externe netwerk uit te breiden naar met name het agrarisch bedrijfsleven.

9. RESULTATEN EN IMPACT

9.1. Resultaten op het gebied van beroepspraktijk en samenleving

Op basis van een lange lijst met opdrachten vanuit het werkveld en een indrukwekkende lijst van publicaties in vakbladen concludeert de commissie dat zij te maken heeft met een productief lectoraat. Zowel in het onderwijs als in de praktijk worden goede resultaten behaald en bruikbare producten afgeleverd. De rapporten en onderzoeksproducten laten zien dat het lectoraat interessante en relevante kennis, instrumenten, richtlijnen ed. produceert. Alle producten zijn sterk praktijkgericht, passend bij de feitelijke missie van het lectoraat. In hoofdstuk 1 heeft de commissie al aanbevolen om de wijze waarop de missie is geformuleerd hiermee meer in overeenstemming te brengen.

Een aantal van de onderzoeken die onder de hoede van het lectoraat zijn uitgevoerd, heeft een brede doorwerking in het werkveld. Zo is het onderzoek naar brand in veestallen, dat is uitgevoerd in opdracht van de Dierenbescherming en LTO Nederland en in samenwerking met het lectoraat Brandpreventie van de Brandweeracademie, er één die veel (lovende) publiciteit heeft gekregen binnen het werkveld. Daarnaast is het Dierenwelzijnsweb de best bezochte themapagina op de website van Groen Kennisnet.

Het lectoraat richt zich vooral op de ontsluiting en ontwikkeling van kennis over dierenwelzijn. De ontsluiting kenmerkt zich door het beschikbaar stellen van kennis over dierenwelzijn voor het onderwijs, de beroepspraktijk en de maatschappij, waarbij tevens aandacht wordt besteed aan de daadwerkelijke toepasbaarheid van deze kennis. Een goed voorbeeld hiervan is de cursus Dierentuinvoeding, waarbij een probleem, namelijk dieren met overgewicht, uit de praktijk is gehaald. De verandering in het gedrag van mensen is exemplarisch voor het project Dierentuinvoeding. De mens is immers degene die de dieren in een dierentuin te eten geeft. Door deze medewerkers te instrueren over soorten voeding, de te gebruiken hoeveelheden en effecten ervan, komt dit ten goede aan de gezondheid en het welzijn van het dier en heeft 'de oplossing' direct resultaat in de praktijk.

Het lectoraat richt zich niet alleen op de zoektocht naar een geschikte oplossing, maar besteedt tevens aandacht aan de implementatie van de oplossing. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het ADDIE model. Aan de hand van dit model wordt een probleem allereerst geanalyseerd, waarna er een eerste ontwerp wordt gemaakt voor de oplossing. Dit ontwerp wordt verder geperfectioneerd en vervolgens geïmplementeerd in de praktijk. Na implementatie moet vervolgens geëvalueerd worden of de toepassing daadwerkelijk zorgt voor een oplossing.

In het geval van de cursus Dierentuinvoeding constateerde de commissie overigens dat de evaluatie nog niet in voldoende mate wordt uitgevoerd en benut. Bij de evaluatie van dit project gaat het om de vraag: 'Tonen de diervverzorgers een gedragsverandering? En zo ja, komt die ten goede aan het welzijn van de dieren? Dit is door het lectoraat nog niet onderzocht. Om verder te gaan met de ontwikkeling en toepassing van methoden en instrumenten, is het belangrijk na elk project de resultaten te evalueren. Dit wordt door het lectoraat onderkend.

De commissie zou graag zien dat met name de inzet van interventiemiddelen en de resultaten die dat oplevert meer wordt geëvalueerd. Door deze bevindingen vast te leggen creëer je de mogelijkheid om onderzoeksmethoden en instrumenten verder te ontwikkelen.

De commissie waardeert de bijdrage en de input die het lectoraat levert aan het werkveld, waarbij vooral de praktische toepasbaarheid van de instrumenten en methoden zorgt voor een substantiële verbetering van het dierenwelzijn. Die toepasbaarheid en daarmee de impact van het lectoraat, wordt groter naarmate de handelingskant (de 'kennisdoorstroom') nog meer aandacht krijgt.

De commissie moedigt het lectoraat dan ook van harte aan om het in gang gezette proces, de verschuiving naar de handelingskant van dierenwelzijn, voort te zetten. Het onderzoek op dit gebied bevindt zich nog in een beginstadium. De komende jaren kan het lectoraat zich hier verder in bekwamen. Tussentijds moet worden geëvalueerd wat de impact van deze (nieuwe) bijdragen van het lectoraat is, zowel op de samenleving in het algemeen als op de meer diergeoriënteerde terreinen, zoals in dierentuinen en productiebedrijven.

9.2. Resultaten op het gebied van kennisontwikkeling, onderwijs en scholing

Onderdeel van de missie van het lectoraat is om de dierkundige en sociale dimensies van dierenwelzijn te ontwikkelen en ontsluiten. Dit betekent dat het lectoraat niet alleen een rol speelt als kennismakelaar, maar ook als ontwikkelaar van kennis. Vooral deze laatste rol is voor de kwaliteit en actualiteit van het onderwijs binnen Hogeschool Van Hall Larenstein van belang.

De verschuiving naar meer toegepast onderzoek biedt het lectoraat de gelegenheid zich meer te richten op kennisontwikkeling. Door de onderzoeken en projecten te evalueren kan inzicht worden verkregen in de succesfactoren van onderzoeksmethoden, instrumenten en –praktijk theorieën. Kennisontwikkeling gebeurt nu nog voornamelijk op het niveau van de afzonderlijke onderzoeken. De komende jaren moet het lectoraat zich sterker richten op kennisontwikkeling om hiermee de impact op het onderwijs en het werkveld te vergroten.

De commissie merkt op dat de projectingenieurs een succesvolle en centrale rol vervullen in de doorvertaling van nieuwe kennis naar het onderwijs. Zoals al eerder genoemd, vormen de projectingenieurs de schakel tussen onderzoek en onderwijs. Zij worden in staat gesteld de tijdens onderzoeken en projecten opgedane kennis, zowel inhoudelijk als qua instrumentarium, binnen relatief korte tijd beschikbaar te stellen voor het onderwijs en dit te implementeren in het onderwijsprogramma. De projectingenieurs brengen deze kennis via verschillende wegen binnen. Op de eerste plaats ontwikkelen de projectingenieurs modules voor het onderwijs waarin zij de nieuwe kennis verwerken, zodat het via het onderwijs bij de studenten (en docenten) terecht komt. Daarnaast verzorgen zij zelf lessen en kunnen zij relevante onderzoeksresultaten vrijwel direct delen met hun studenten.

Doordat de projectingenieurs lessen verzorgen, is het bovendien mogelijk om docenten een aantal uren vrij te roosteren voor onderzoek. De tijd die dit hen oplevert kunnen zij besteden aan lectoraatsprojecten. Zodoende zijn zij niet alleen actief betrokken bij het onderzoek binnen hun opleiding, maar ontwikkelen zij bovendien hun eigen onderzoeksvaardigheden.

De door het lectoraat georganiseerde studiedagen, Studium Generale en symposia bieden docenten en studenten de gelegenheid informatie te vergaren over actuele onderwerpen, discussies binnen het domein van dierenwelzijn te volgen en nieuwe ontwikkelingen tot zich te nemen. De docenten zijn, evenals de commissie, positief over deze lectoraatsactiviteiten die tevens bijdragen aan meer zichtbaarheid onder zowel docenten als studenten.

10. KWALITEITSZORG VAN HET LECTORAAT

De systematische kwaliteitszorg binnen het lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein staat nog in de kinderschoenen. Er bestaat geen geformaliseerde kwaliteitsrapportage en jaarlijkse evaluaties zijn nog niet van structurele aard. De commissie is desondanks zeer lovend over de zelfevaluatie die het lectoraat heeft opgesteld. De zelfevaluatie getuigt van een lectoraat dat in staat is om op een concrete en inzichtelijke manier te reflecteren op zijn huidige positie en op de belangrijke ontwikkelingen waarin het zich momenteel bevindt en in staat is om daar de juiste conclusies aan te ontleen. Dit is naar het oordeel van de commissie een goede basis voor een meer systematische kwaliteitszorg.

Belangrijk hierbij is dat er een helder streefbeeld en dito streefcijfers komen als startpunt van de eigen PDCA cyclus. Op deze manier kan het lectoraat in de gaten houden of het goed op weg is het streefbeeld te bereiken. En waar nodig is het mogelijk om vroegtijdig bij te sturen.

Niet alleen het algemene handelen en de koers van het lectoraat moeten geëvalueerd worden, ook voor afzonderlijke projecten is dit noodzakelijk. Mede ingegeven door de KIGO projecten wordt er op projectniveau geëvalueerd en verantwoording afgelegd over de genomen stappen. In aanvulling moedigt de commissie het lectoraat aan om tussentijdse evaluaties, al dan niet in aanwezigheid van verschillende stakeholders en/of een in te stellen programmaraad of vergelijkbaar gremium, een structureel karakter te geven.

Een belangrijke factor om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen is de kwaliteit van het personeel. De commissie verwacht dat met de totstandkoming van het 'Onderzoeksbeleid' van Hogeschool Van Hall Larenstein de kwaliteitszorg van onderzoek in het algemeen en ten aanzien van het personeel in het bijzonder, verdere invulling en ondersteuning krijgt.

De commissie is al met al van oordeel dat er op lectoraatsniveau een stevige basis is voor systematische kwaliteitszorg, die nu echter nog maar beperkt realiteit is. Met de realisatie van het 'Onderzoeksbeleid Hogeschool Van Hall Larenstein 2012-2016' wordt de kwaliteitszorg voor onderzoek hogeschool breed vastgelegd. Op het moment van de audit moest het onderzoeksbeleid nog vastgesteld worden. De commissie heeft zich daardoor nog geen oordeel kunnen vormen van de toegevoegde waarde van dit beleid voor de kwaliteitszorg op het niveau van het onderhavige lectoraat. Zij moedigt de Hogeschool aan dit beleid op korte termijn in te voeren, ter bevordering en ondersteuning van de systematische kwaliteitszorg van het lectoraat.

BIJLAGE 1 SAMENSTELLING COMMISSIE

Ir. A.T. (Fred) de Bruijn - voorzitter

Fred de Bruijn is partner van de Hobéon Groep. Met ongeveer 45 medewerkers is Hobéon een middelgroot adviesbureau, gespecialiseerd in vraagstukken in beroepsonderwijs en hoger onderwijs op het gebied van strategie en kwaliteit. Fred ontwikkelt en begeleidt vernieuwingstrajecten in mbo en hbo, zowel van individuele instellingen als van netwerken. Vertrekpunt daarbij is vrijwel altijd een betere aansluiting van het onderwijs op de wensen van onderwijsvragers en van het werkveld. Tot zijn belangrijkste activiteiten behoren: strategische profilering, marktonderzoek en portfolio-ontwikkeling, samenwerking onderwijs – bedrijfsleven – overheid, onderzoek & lectoraten, levenslang-leren en kwaliteitszorg. Fred is leadauditor bij accreditatieonderzoek van hbo-opleidingen, bij evaluaties van kenniscentra en lectoraten en bij beoordeling van EVC-centra. Fred is gecertificeerd 'Lead Auditor Kwaliteitsmanagement-systemen', (LRQA, Lloyd's Register Group / ISO 9001:2008).

Dr. Ir. H. (Han) Swinkels - deskundige

Han Swinkels is sinds 1 januari 2012 lector Duurzame Veehouderijketens aan de HAS Hogeschool. Hij heeft Dierwetenschappen in Wageningen en Blacksburg (VS) gestudeerd. Na zijn studie heeft hij uitgebreide werkervaring opgedaan in de Agro & Food sector met specialisatie in de dierlijke sectoren. Hij werkte dertien jaar in diverse functies voor de business units Livestock Research en Food & Biobased Research van Wageningen Universiteit en Research centrum. Daarna was hij ruim vier jaar werkzaam als manager dierlijke sectoren bij de Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) en de daaraan gelieerde federatie LTO Nederland. Sinds 2010 werkt hij als zelfstandig adviseur voor bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen, waar hij in onderlinge samenwerking en met betrokkenheid van maatschappelijke organisaties duurzame vernieuwingen realiseert in de Agro & Food sector met focus op de veehouderijketens.

Prof. Dr. F. (Frauke) Ohl - deskundige

Frauke Ohl is hoogleraar Dierenwelzijn & Proefdierkunde aan de Universiteit Utrecht. Daarnaast is ze voorzitter van het departement Dier in Wetenschap en Maatschappij en is zij recent benoemd tot voorzitter van de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA). Ze onderzoekt het gedrag van dieren, waarbij ze zich richt op de vraag hoe het dier zijn eigen (emotionele) toestand ervaart. Daarnaast onderzoekt ze hoe het gebruik van dierproeven zoveel mogelijk kan worden verfijnd, verminderd of vervangen.

Frauke Ohl studeerde zoölogie/ethologie en mariene biologie aan de Universiteit van Kiel. In 1993 studeerde zij af op 'Vocalisatie bij honden'. In 1994 en 1995 was ze werkzaam als onderzoeksassistent bij een onderzoek naar de luistercapaciteiten van het doodshoofdaapje aan het Duits Primaten Centrum in Göttingen.

Ze promoveerde in 1999 aan de Universiteit van Karlsruhe met een proefschrift getiteld *Stress-induced Changes on Cognitive Functions in Male Tree Shrews*. Na haar promotie was Frauke Ohl tot eind 2003 werkzaam bij het Max Planck Instituut voor Psychiatrie in München, eerst als post-doc en later als hoofd van de onderzoeksgroep Behavioral Phenotyping en hoofd van de afdeling Dierenfaciliteiten. In januari 2004 werd ze hoogleraar bij de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht.

I.A.M. (Inge) van der Hoorn, MSc – secretaris

Inge van der Hoorn volgde de bacheloropleiding Vrijtijdsmanagement en studeerde vervolgens Beleid, Communicatie en Organisatie aan de Vrije Universiteit. Zij is sinds 2009 werkzaam op de afdeling communicatie van een gemeente. Hiernaast is Inge vanaf 2011 werkzaam bij Hobéon, waar zij onder andere betrokken is bij de advisering van hogescholen over de ontwikkeling van nieuwe opleidingen.

BIJLAGE 2 PROGRAMMA VISITATIE

De site visit voor de beoordeling van het lectoraat Welzijn van Dieren werd gehouden op woensdag 19 december 2012. Het modelprogramma van deze dag is hieronder weergegeven.

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerpen
08.15 – 08.30		Ontvangst commissie
08.30 – 09.15		Interne voorgesprek commissie
09.15 – 09.45	<i>Gesprek met management</i> Rien Komen – Lid College van Bestuur a.i. Tjalling Huisman – Opleidingsdirecteur Diermanagement a.i.	<i>Missie, visie, strategie</i> <i>Inbedding en positionering binnen instelling</i> <i>Kwaliteitszorg van het lectoraat</i> <i>Omvang van het lectoraat</i>
09.45 – 10.30	<i>Gesprek met onderzoekers</i> Hans Hopster – Lector Vincent Pompe – Hoofddocent, filosoof en bioloog Jolanda Hokwerda - projectingenieur	<i>Missie, visie, strategie</i> <i>Onderzoeksprofiel, programmering en werkwijze</i> <i>Inbedding en positionering binnen instelling</i> <i>Omvang van het lectoraat</i> <i>Kwaliteitszorg van het lectoraat</i>
10.30 – 11.15	<i>Gesprek met werkveld/beroepspraktijk</i> Henny van Rij – Ministerie van Economische Zaken Joeke Nijboer – Diergaade Blijdorp Marijke de Jong - Dierenbescherming	<i>De onderzoeksbenadering</i> <i>Samenwerkingsverbanden en relaties</i> <i>Resultaten, producten van onderzoek en impact</i>
11.30 – 12.15	<i>Gesprek met representanten kennisdomein</i> Marlon van der Waal – WUR Educatie en Competentiestudies Tjard de Cock Buning – VU Athena Instituut Kathalijne Visser – WUR Livestock Research	<i>De onderzoeksbenadering</i> <i>Samenwerkingsverbanden en relaties</i> <i>Resultaten, projecten en onderzoek en impact</i>
12.15 – 13.00		Lunch en intern beraad commissie
13.00 – 14.00	<i>Presentatie van twee exemplarisch projecten</i> Marko Ruis – Dierenwelzijnsweb Adrie Kik Verkaik – Gebruiker Dierenwelzijnsweb Siebren Kuperus – Ontwikkelaar en gebruiker cursus Dierentuinvloeding Tjalling Huisman – Dierentuinvloeding Hans Hopster - Lector	
14.15 – 15.00	<i>Gesprek met docenten</i> Susan Ophorst – Zorgdieren Marjolein van Dieren – Projectingenieur Irene Walstra – Projectingenieur Sietse Miedema – Dier- en Veehouderij Monique den Heijer – Proefdierbeheer	<i>Onderzoeksprofiel, programmering en werkwijze</i> <i>Inbedding en positionering binnen instelling</i> <i>Omvang van het lectoraat</i>

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerpen
15.15 - 15.45	<i>Gesprek met studenten</i> Madelaine Looije (Alumnus, onderwerp Brand in Veestallen) Jill Rijkshoff (VIP Film varkenshouderij) Martijn Stichter (VIP giftige planten/insecten)	<i>Onderzoeksprofiel, programmering en werkwijze</i> <i>Inbedding en positionering binnen instelling</i> <i>De onderzoeksbenadering</i> <i>Samenwerkingsverbanden en relaties</i>
16.00 - 16.45		Vorbereiding terugkoppeling
16.45 - 17.30	Allen uitgenodigd	Openbare terugkoppeling voorlopige bevindingen en aanbevelingen

BIJLAGE 3 ONAFHANKELIJKSHEIDSVERKLARINGEN

Betreft de beoordeling van
Hogeschool Van Hall Larenstein

Betreffende
het lectoraat Welzijn van Dieren

Onafhankelijkheidsverklaring lid onderzoekspanel

De ondergetekende,

Naam: prof.dr. F. Ohl

Functie binnen het onderzoekspanel: lid

verklaart geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben, anders dan in het kader van de werkzaamheden als lid van het onderzoekspanel van Hobéon, met de betrokken school/opleiding(en)/onderzoekscentrum, tenminste gedurende vijf jaar voorafgaand aan de beoordeling.

Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken

Getekend te 23/11/12, op 14:26:24

Handtekening

Betreft de beoordeling van
Hogeschool Van Hall Larenstein

Betreffende
het lectoraat Welzijn van Dieren

Onafhankelijkheidsverklaring lid onderzoekspanel

De ondergetekende,

Naam: dr.ir. J.G.W.M. Swinkels

Functie binnen het onderzoekspanel: lid

verklaart geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben, anders dan in het kader van de werkzaamheden als lid van het onderzoekspanel van Hobeon, met de betrokken school/opleiding(en)/onderzoekscentrum, tenminste gedurende vijf jaar voorafgaand aan de beoordeling.

Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken

Getekend te Boxtel, op 26 nov 2012

Handtekening

Betreft onderzoeksevaluatie door Hobéon Management Consult BV van:
Hogeschool Van Hall Larenstein

Betreffende
het lectoraat Welzijn van Dieren

Onafhankelijkheidsverklaring lid auditteam

De ondergetekende,

Naam: ir. A.T. de Bruijn

Functie binnen het auditteam: voorzitter

verklaart geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben, anders dan in het kader van de werkzaamheden als lid van het evaluatieteam met het betrokken lectoraat/ de onderzoekseenheid, tenminste gedurende vijf jaar voorafgaand aan de evaluatie.

Getekend te Den Haag op 26 november 2012.

Handtekening

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized initial 'A' followed by several loops and a long horizontal stroke.

Betreft onderzoeksevaluatie door Hobéon Management Consult BV van:
Hogeschool Van Hall Larenstein

Betreffende
het lectoraat Welzijn van Dieren

Onafhankelijkheidsverklaring lid auditteam

De ondergetekende,

Naam: I.A.M. van der Hoorn

Functie binnen het auditteam: secretaris

verklaart geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben, anders dan in het kader van de werkzaamheden als lid van het evaluatieteam met het betrokken lectoraat/ de onderzoekseenheid, tenminste gedurende vijf jaar voorafgaand aan de evaluatie.

Getekend te Den Haag op 26 november 2012.

Handtekening